

HUBERT ORDON SDS

ZWIASTOWANIE ZACHARIASZOWI I MARYI (Łk 1, 5-38) NA TLE STAROTESTAMENTALNYCH SCHEMATÓW LITERACKICH

Egzegeci ostatnich dziesięcioleci poświęcili sporo uwagi Łukaszowej „historii dzieciństwa” Jezusa. Przeprowadzono analizy jej całości, poszczególnych perykop i fragmentów a nawet pojedynczych wierszy. Badania koncentrowały się najczęściej wokół zagadnień literackich a w tym zwłaszcza na określeniu rodzaju literackiego, następnie na problemie historycznej wartości i teologicznego znaczenia Łk 1-2. Wynikiem tych prac jest bogata literatura, próbująca wieloaspektowo rozwiązać kwestie, które rodzą się przy studium obu początkowych rozdziałów trzeciej ewangelii¹.

Przedmiotem niniejszego rozważania jest fragment „historii dzieciństwa” Jezusa, mianowicie zwiastowanie Zachariaszowi i Maryi, i to rozpatrywany od strony literackiej. W szczególności skupiać się będzie ono na uwydatnieniu relacji zachodzących między budową obu wydarzeń a pewnymi schematami literackimi spotykanymi w ST, aby móc w dalszym ciągu na tej podstawie sformułować konkretne wnioski teologiczne.

1. KONSTRUKCJA LITERACKA ZWIASTOWAŃ

Nawet przy pobieżnym czytaniu obu perykop można zauważyć ich zaskakujące podobieństwo. Pojawia się ono nie tylko w ogólnym rozplanowaniu materiału opowiadaniowego, czyli w następującym układzie: pro-

¹ Jako potwierdzenie zob. R. McWilson. *Some Recent Studies in the Lucan Infancy Narrative*. StEv 1:1959 s. 235-253; I. H. Marshall. *St. Luke in Recent Study*. ExpT 79:1967/68 s. 4-8 oraz bibliografię w: F. Gryglewicz. *Ewangelia według św. Łukasza. Wstęp — przekład z oryginału — komentarz*. Poznań 1974 s. 11-30.

log (1,5-12; 1,26-29), dialog (1,13-20; 1,30-38a), epilog (1,23-25; 1,38b), lecz także w kolejności akcji, a nawet w powtarzaniu analogicznych zdań czy wyrażen. Poniższe zestawienie jednoznacznie zademonstruje to podobieństwo.

Prolog jednej i drugiej sceny tworzy ramy przestrzenno-czasowe wydarzeń i przedstawia biorące udział osoby. Następujące wiersze dotyczą:

a) chronologii

„Za czasów Heroda” (w. 5).

„W miesiącu zaś szóstym” (w. 26).

b) lokalizacji:

W Judei (w. 5).

„Do miasta Galilejskiego o nazwie Nazaret” (w. 26).

W świątyni (zob. w. 9).

c) osób uczestniczących w akcji

„Kapłan o imieniu Zachariasz [...] miał żonę [...], a jej [było] na imię Elżbieta” (w. 5).

„Do dziewicy zaręczonej z mężczyzną o imieniu Józef z domu Dawida, a imię dziewicy Maryja” (w. 27).

„Jemu zaś objawił się anioł Pański” (w. 11).

„Został posłany przez Boga anioł Gabriel” (w. 26).

Pojawienie się Bożego posłańca wzbudziło zaniepokojenie:

„A Zachariasz [...] przeraził się i ogar-
nął go strach” (w. 12).

„Ona zaś przestraszyła się tym słowem” (w. 29).

Gabriel jednak uspokoił Zachariasza i Maryję. To uspokojenie posłużyło równocześnie jako wstęp i nawiązanie dialogu. Podczas tego dialogu anioł ukazał zainteresowanym cel swego przybycia, zapowiadając w jednym i drugim wypadku narodzenie się dziecka, następnie scharakteryzował same dzieci oraz nakreślił ich zadanie. Kiedy zaś spotkał się z pytaniami i wątpliwościami, wyjaśnił wszystko, a nadto przypieczętował daną obietnicę znakiem.

Uspokojenie i zapowiedź narodzenia dzieci zawierają wiersze:

„Nie bój się, Zachariaszu” (w. 13).

„Nie bój się, Maryjo [...]” (w. 30).

„Twoja żona urodzi ci syna i nadasz mu imię Jan” (w. 13).

„Oto poczniesz i urodzisz syna i nadasz mu imię Jezus” (w. 31).

Charakterystykę dzieci i ich zadań podają wiersze:

„Będzie wielkim przed Panem i nie będzie pił wina oraz napoju oszalamiającego” (w. 15).

„On będzie wielki i będzie nazwany Synem Najwyższego” (w. 32).

„Będzie napełniony Duchem Świętym jeszcze w łonie swej matki” (w. 15).

„To święte, które się narodzi, będzie Synem Bożym” (w. 35b).

Trudności i ich wyjaśnienie oraz potwierdzenie w znaku mieszczą:

„Zachariasz powiedział do anioła: jak to poznam”? (w. 18)

„Maryja zaś rzekła do anioła: jak się to stanie? (w. 34).

„Odpowiadając anioł powiedział mu: jestem Gabrielem [...] i zostałem posłany, aby ci powiedzieć i zwiastować to [wszystko] (w. 19).

„Odpowiadając anioł powiedział do niej: Duch Święty zstąpi na ciebie i ocieni Cię moc Najwyższego (w. 35a).

„A oto zamilkiesz i nie będziesz mógł mówić” (w. 20).

„A oto Elżbieta, twoja krewna, ona poczęła syna w swym podeszłym wieku” (w. 36).

Uwidoczniony tutaj paralelizm pomiędzy zapowiedzią urodzenia i przeznaczenia Jana oraz Jezusa przesuwają się jeszcze dalej. Występuje nawet w epilogu, zamykającym jedną i drugą scenę:

„Odszedł [Zachariasz] do swego domu” „I odszedł od niej anioł” (w. 38) ².
(w. 23).

Na podstawie zaprezentowanego zestawienia wyłaniają się wyraźnie istotne elementy, na których bazował autor przy komponowaniu obu tekstów zwiastowań. Zrąb ten stanowią:

ukazanie się anioła,
bojaźń jako reakcja na to zjawienie się i uspokojenie,
zapowiedź urodzenia syna wraz z nadaniem mu imienia,
określenie czekających go zadań,
pojawienie się trudności w realizacji obietnicy i ich wyjaśnienie,
danie znaku.

Opracowanie zapowiedzi narodzenia i przeznaczenia Jana oraz Jezusa według powyższego schematu a następnie połączenie ich ze sobą — miało swój cel. Łukasz zaznaczył w ten sposób z jednej strony podobieństwo między głównymi bohaterami, z drugiej zaś strony na tle syna Zachariaszowego uwydatnił niezwykłą i jedyną godność syna Maryi. Paralelizm bowiem istniejący między nimi został konsekwentnie przeprowadzony pod ściśle określonym kątem, mianowicie przy podkreśleniu wyższości Jezusa.

2. STAROTESTAMENTALNE SCHEMATY OBIETNICY NARODZIN I POWOŁANIA

Literackie badania nad ST nie pozostawiają wątpliwości, że na jego kartach zostały wykorzystane wcześniej wypracowane wzorce opowiadaniowe ³. Odnosi się to przede wszystkim do zapowiedzi cudownego urodzenia przyszłych bohaterów narodu wybranego np. Izaaka (Rdz 17,15-22; 18,9-15), Samsona (Sdz 13,3-25) i Samuela (1 Sm 1,1-28). Powtarzają się bowiem w tych zapowiedziach regularnie pewne wspólne elementy, chociaż nie we wszystkich tekstach równie jasno i nie zawsze w tej kolejności. Mimo to można zarysować ogólny plan takiego schematu:

zapowiedź poczęcia i urodzenia dziecka,

² Por. J. Riedl. *Die Vorgeschichte Jesu. Die Heilsbotschaft von Mt 1-2 und Lk 1-2*. Stuttgart 1968 s. 51-53; A. George. *Le Parallèle entre Jean — Baptiste et Jésus en Luc 1-2*. W: *Mélanges bibliques en hommage au R. P. Beda Rigaux*. Gembloux 1970 s. 150 n.

³ H. Schürmann (*Aufbau, Eigenart und Geschichtswert der Vorgeschichte von Lukas 1-2*. BiKi 21:1966 s. 109) mówi o istnieniu dwu: narodzeniowego i powołaniowego.

zapowiedź jego imienia,
zapowiedź losu i przeznaczenia dziecka ⁴.

Tę obietnicę przynosi anioł lub sam Jahwe (Rdz 17,1; 18,1; Sdz 13,3) i to zazwyczaj ludziom w podeszłym wieku, którzy już nie mogli liczyć na posiadanie potomstwa. Pojawienie się jednak istoty nadprzyrodzonej przed człowiekiem, mimo iż budzi lęk (Sdz 13,6.22; por. Rdz 15,1; 17,3.17), zapowiada czytelnikowi nadzwyczajną interwencję Boga. W trakcie tego objawienia zainteresowane osoby dowiadują się nie tylko o przyszłym poczęciu, lecz także o wyznaczonych przez Boga losach i zadaniach, czekających obiecane dziecko (Rdz 17,16.19; 18,10; Sdz 13,3). Na te funkcje wskazuje nadanie imienia (Rdz 17,19), ponieważ sam ten akt, a często i treść imienia, zawierają przeznaczenie nazwanego do określonej roli ⁵.

Odbiorcy niezwyklej nowiny nie w każdym wypadku — jakby się należało spodziewać — przyjmują ją z wiarą. Trudności zaś jawią się w związku z ich starszym wiekiem lub uprzednią niepłodnością przyszłych matek (Rdz 17,17; 18,11; Sdz 13,2; 1 Sm 1,6). Stąd też otrzymują oni powtórne zapewnienie o realizacji przedstawionych obietnic (Rdz 18,14). Zapewnienie to opiera się na autorytecie samego Boga, ponieważ On ma wobec mających się urodzić dzieci konkretne plany. Te zaś muszą być wypełnione. Każde bowiem przyobiecane dziecko w przyszłości decydująco wpłynie na bieg historii ludu Bożego. W odwiecznych planach Jahwe zostało ono wybrane i przeznaczone, a następnie już jako żyjąca osoba będzie powołane do aktualizowania postawionych przez Niego zadań. Zapowiedź zaistnienia zatem nowego człowieka zakłada z góry następny akt Boga, mianowicie jego powołanie. Konsekwencją bowiem nadania imienia i zarysowania misji, jaka przypadnie Bożemu wybrańcowi, będzie w przyszłości uświadomienie mu jej i nakaz wypełnienia. Stąd można zaryzykować nawet stwierdzenie, że każde zwiastowanie zawiera już w sobie pierwsze wezwanie; przynajmniej trzeba mówić o ścisłej więzi tych dwu tematów.

Sledząc rozrzucone na kartach ST liczne opisy indywidualnych powołań, nie można oprzeć się wrażeniu, co zresztą znalazło potwierdzenie w badaniach, że w tych wypadkach także zostały wykorzystane pewne literackie schematy. Można je sprowadzić do dwu zasadniczych typów: powołania na proroka i powołania na wodza narodu, z tym że częściej jest reprezentowany typ pierwszy. Nie jest on jednak jednolity, ponieważ w jego ramach da się wyróżnić przynajmniej trzy warianty ⁶.

⁴ J. Gewiess. *Die Marienfrage Lk 1, 34*. BZ 5:1961 s. 241; Riedl, jw. s. 67.

Por. J. G. de Fraine. *Berufung und Auserwählung im Zeugnis der Bibel*. Salzburg 1966 s. 10.

⁶ De Fraine, jw. s. 13-15.

Według pierwszego wzorca zostało opracowane wezwanie Jeremiasza (Jr 1,4-10). Pojawiają się w nim następujące elementy:

- mowa wprowadzająca Boga, podczas której prorok otrzymuje zadanie (1,4 n.),
- opór ze strony Jeremiasza (1,6),
- wyjaśnienie trudności i ponowne zlecenie zadania (1,7),
- zapewnienie o pomocy Bożej (1,8),
- przypieczerowanie posłannictwa znakiem (1,9 n.).

Dla drugiego typu charakterystyczne jest powołanie Izajasza (Iz 6,1-13). Zauważa się w nim następujące momenty:

- przeżycie przez męża Bożego wizji (6,1-4),
- przygotowanie go do czekającego zadania (6,5-7),
- posłanie proroka (6,8-10),
- zapewnienie o pomocy Bożej w powiązaniu ze znakiem (6,11-13).

W trzecim sposobie relacjonowania o wezwaniu prorockim, którego przykładem może być Deutero-Izajasz (Iz 42,1-9), można wyróżnić cechy:

- przedstawienie proroka przez Boga (42,1-4),
- potwierdzenie przez Niego posłannictwa (42,5-6a),
- ukazanie pola działania (42,6b-7),
- zapewnienie o pomocy Bożej w powiązaniu ze znakiem (42,8 n.).

Stary Testament przedstawił na swoich kartach powołanie przez Jahwe upatrzonych ludzi również do innych funkcji, a nie tylko do przepowiadania prorockiego. Trzeba tu zwłaszcza mieć na uwadze wezwanie tych wybitnych postaci Izraela, które odegrały wybitną rolę w łonie narodu wybranego jako jego przywódcy czy wybawiciele.

Na uwagę w tym względzie zasługuje przede wszystkim relacja o wybraniu Mojżesza (Wj 3,1-12), Gedeona (Sdz 6,11-24) oraz Saula (1 Sm 9,15-10,8). Mimo że każda z wymienionych osób inaczej przeżyła swoje spotkanie z Bogiem lub Jego przedstawicielem, to jednak we wszystkich opisach spotyka się wspólne elementy. W powołaniu Mojżesza można wyróżnić:

- objawienie się Boga w płonącym krzaku z dwukrotnym powtórzeniem przez Niego imienia Mojżesza (3,1-4a),
- gotowość męża Bożego (3,4b),
- przekazanie mu zadania, którym jest wyzwolenie Izraelitów z Egiptu (3,5-10),
- opór ze strony Mojżesza (3,11),
- zapewnienie mu nadprzyrodzonej pomocy wraz z danym przez Boga znakiem (3,12).

Niemal identycznie przedstawia się wezwanie Gedeona:

- objawienie anioła (6,11.12a),

- pozdrowienie męża Bożego (6,12b),
- przekazanie mu zadania wyzwolenia Żydów z ręki Madianitów (6,14),
- opór Gedeona (6,15),
- zapewnienie mu pomocy i danie znaku (6,16-21) ⁷.

Relacja o wyborze i namaszczeniu Saula na króla mimo swej odrębności może być również potraktowana jako jego powołanie ze strony Boga do spełnienia określonych funkcji. Spotyka się w niej bowiem, chociaż rozrzucone, pewne wspólne elementy, które wystąpiły przy wezwaniu Mojżesza i Gedeona:

- objawienie się Boga Samuelowi, podczas którego Jahwe nakazuje mu uczynić Saula królem Izraela (9,15-17),
- namaszczenie Saula na króla, które jest równocześnie wyznaczeniem mu zadań (10,1),
- umocnienie powołania na króla potrójnym znakiem (10,2-6).

Powyższy przegląd rodzajów powołania na przywódcę narodu przypomina w istotnych punktach schemat powołania prorockiego. Widocznie w przeszłości izraelskiej został najpierw opracowany jeden z nich ⁸, a z kolei przez rozbudowywanie i adaptację jego elementów doszło do powstania drugiego.

Podsumowując dotychczasowe rozważania, warto zestawić, a następnie krótko omówić te wszystkie czynniki, które składają się na schemat powołaniowy prezentowany przez ST. Najczęściej pojawiają się następujące wspólne elementy:

1. **W e j ś c i e w k o n t a k t z B o g i e m.** Ponieważ On powołuje, dlatego i On inicjuje ten kontakt albo przez swojego pośrednika anioła (Sdz 6,11n.) lub człowieka (1 Sm 9,15), albo za pomocą wizji (Iz 6,1-4). Nie-raz przemawia sam Jahwe (Jr 1,4; Iz 42,1.5). Charakterystyczne w tym względzie jest powołanie Mojżesza, gdyż występuje w nim połączenie wszystkich wyliczonych sposobów: pojawił mu się anioł, a nadto oglądał wizję płonącego krzaka (Wj 3,2-4). Jahwe dwukrotnie wymienił też imię Mojżesza. Ten kontakt człowieka z nadprzyrodzonością ma za cel przygotowanie go do podjęcia określonych zadań oraz podtrzymanie w ich realizacji zwłaszcza wówczas, gdy pojawią się trudności. Stąd też powołani będą często wracali wspomnieniami do owych wewnętrznych doznań w celu pokrzepienia się.

2. **Z a d a n i e.** Przekazanie zadania stanowi zawsze centralny punkt

⁷ Por. L. R a m l o t. *Prophétisme*. DBS. Red. H. Cazelles A. Feuillet. T. 8. Paris 1972 s. 974 n.

⁸ Pozostaje kwestią sporną, który ze schematów jest pierwotny, a który pochodny. N. Habel (*The Form and Significance of the Call Narratives*. ZAW 77:1965 s. 316 n.) opowiada się za tym, że prorocy przejmują i adaptują tradycje o powołaniu Mojżesza i Gedeona. Natomiast de Fraine (jw. s. 9) uważa, że powołanie na urząd prorocki należy uważać za prototyp wszelkiego nadprzyrodzonego wezwania.

każdego opowiadania o powołaniu. W schematach prorockich sam Jahwe określa przedmiot i pole działania wybranego człowieka. Jest nim albo naród izraelski jako całość, albo jego poszczególne pokolenie, a nawet sąsiednie szczepy i państwa (Iz 6,9 n.; 42,6 n.; Jr 1,5). W pozostałych relacjach o powołaniu zakres działalności męża Bożego ogranicza się do Izraela, a dotyczy wyzwolenia go z rąk ciemieńców (Wj 3,10; Sdz 6,14; 1 Sm 9,16; 10,1). Gedeon poza tym otrzymał nowe imię, wyznaczające mu przyszłą funkcję (Sdz 6,12).

3. **R e a k c j a** człowieka. Objawienie woli Bożej spotyka się z różnym odbiorem u człowieka. Element ten podkreśla zatem jego osobistą wolność. Swoją zgodę wyraził od razu tylko Izajasz (6,8); inni przedstawiali trudności, jakie stały na ich drodze (Wj 3,11; Sdz 6,15; 1 Sm 9,21; Jr 1,6). Gedeon np. dwójako argumentował niemożność podjęcia zadania: nieznacnością pokolenia, z którego się wywodził, oraz tym, że był najmłodszy w rodzinie, a więc najmniej kompetentny do przedstawionej mu funkcji (Sdz 6,15). Identyczne argumenty: pochodzenie z najmniejszego pokolenia z nie wyróżniającej się niczym rodziny wysunął Saul, gdy Samuel niejasno zapowiedział mu panowanie⁹.

4. **U m o c n i e n i e**. Ponieważ powołani przerażeni ogromem zadania odmawiają jego realizacji, Bóg ze swej strony spieszy im z zapewnieniem pomocy. Słowa Jahwe czy Jego przedstawiciela wyraźnie zapowiadają, że On będzie z nimi (Wj 3,12a; Sdz 6,16; 1 Sm 10,7; Jr 1,7 n.). Te słowa czynią z powołanych w późniejszym działaniu ludzi prawdziwie niezłomnych.

5. **Z n a k**. Zapowiedź znaku jest dodatkową formą zapewnienia wybranego przez Boga człowieka, że treść otrzymanego przezeń posłannictwa na pewno się spełni. Ma ta zapowiedź jednak nieraz odniesienie do innych ludzi i służy jako potwierdzenie prawdziwości nadprzyrodzonego pochodzenia całej sprawy. W omawianych schematach wysuwa się motyw pierwszy na czoło (Wj 3,12b; Sdz 6,21; 1 Sm 10,2-6; Iz 6,6 n.; 42,8 n.; Jr 1,9 n.).

Omówione co dopiero elementy schematu powołania można znaleźć również w przeanalizowanym wcześniej wzorcu obietnicy urodzenia przyszłego bohatera. Dotyczy to zwłaszcza:

- wejścia w kontakt z Bogiem (Rdz 17,15; 18,1; Sdz 13,3),
- wyznaczenia dziecku zadania (Rdz 17,21; Sdz 13,5b),
- niedowierzania przyszłych rodziców (Rdz 17,17; 18,12; Sdz 13,8),
- umocnienia (Rdz 17,19 n.; 18,14; Sdz 13,11),
- znaku (wyraźny jest tylko w Sdz 13,20).

Zbieżności obu schematów we wskazanych punktach są uderzające mimo występujących między nimi różnic w tematyce i niektórych szczegółach. W związku z tym rodzi się pytanie, czy wzorzec powołania jako starszy

⁹ Por. O. Bächli. *Die Erwählung des Geringen im A. ThZ* 22:1966 s. 385 n.

nie wpływał na rozwój i ubogacenie wzorca obietnicy urodzenia dziecka zwłaszcza co do zadania nałożonego wybranemu człowiekowi oraz jego potwierdzenia w znaku. Jest to już jednak inne zagadnienie nie leżące na linii aktualnych rozważań.

3. WYKORZYSTANIE PRZEZ ŁUKASZA STAROTESTAMENTALNYCH SCHEMATÓW

Łukaszkowe teksty zwiastowania Zachariaszowi i Maryi nawiązują do wielu miejsc w ST. Nawet nie można ich właściwie odczytać i zrozumieć, jeśli się nie uwzględni występujących w nich licznych aluzji do osób czy prorocत्व Biblii. Łukasz zaczerpnął w swym opracowaniu zwłaszcza z obietnicy urodzenia Izaaka (Rdz 17-18), Samsona (Sdz 13,1-25) i Samuela (1 Sm 1,1-28). Z tych obietnic powtarzają się w zwiastowaniach następujące elementy: objawienie się Boga lub anioła (Rdz 17,1; 18,1; Sdz 13,3), związana z tym bojaźń ludzi przeżywających widzenie oraz ich uspokojenie (Sdz 13,6; por. Rdz 15,1; 17,3.17), zapowiedź urodzenia syna (Rdz 17,16.19; 18,10; Sdz 13,3), wskazanie imienia dziecka (Rdz 17,19) oraz poświęcenie go Bogu (Sdz 13,5; 1 Sm 1,11), trudności w realizacji tej obietnicy płynące ze starszego wieku lub wcześniejszej niepłodności przyszłych matek (Rdz 17,17; 18,11; Sdz 13,2; 1 Sm 1,6; por. Rdz 16,1) a następnie wyjaśnienie tych trudności (Rdz 18,14)¹⁰.

Przytoczone wyżej momenty, posiadające jedynie charakter przykładowy¹¹, pozwalają na wyciągnięcie wniosku, że na zaistnienie aktualnego obrazu Łk 1,5-38 wywarły znaczny wpływ zapowiedzi nadzwyczajnego urodzenia wielkich postaci Izraela Izaaka, Samsona, Samuela. Zostały w nim wykorzystane nie tylko poszczególne zwroty czy zdania owych opowiadań, ale przede wszystkim ich budowa. Autor, jak to rzuca się w oczy przy porównywaniu tekstów, zastosował w obu zwiastowaniach literackich wzorzec obietnicy poczęcia i urodzenia dziecka.

Opierając się na tym wzorcu przedstawił zapowiedź przyjścia na świat Jana Chrzciciela i Jezusa.

Zauważone poprzednio zastanawiająco duże podobieństwo pomiędzy schematem obietnicy narodzenia a schematem powołania sugeruje pytanie, czy i ten drugi nie wywarł wpływu na perykopę Łk 1,5-38. Zanim będzie można dać pełną odpowiedź na postawione pytanie, należy zaznaczyć, że

¹⁰ F. Dornseiff, *Lukas der Schriftsteller*. ZNW 35:1936 s. 130; J. P. Audet, *L'Annonce à Marie*. RB 63:1956 s. 372; M. Allard, *L'Annonce à Marie et les annonces de naissance miraculeuse de l'Ancien Testament*. NRT 78:1956 s. 730-733.

¹¹ Pełniejszy zestaw aluzji Łk 1, 5-38 do tekstów starotestamentalnych podaje Gryglewicz (jw. s. 83-92), J. Łach (*Ze studiów nad teologią Ewangelii Dzieciństwa Jezusa*. W: *Studia z biblistyki*. T. 1. Warszawa 1978 s. 234-285).

w omawianym fragmencie Łukasza pojawiają się dość wyraźne aluzje do powołania Mojżesza (Wj 3,1-12) i Gedeona (Sdz 6,11-24). Dotyczy to zwłaszcza zwiastowania Maryi.

Objawiającym się obu wybitnym mężom starotestamentalnym jest anioł (Wj 3,2; Sdz 6,11 n.), którym okazuje się sam Jahwe. On też wyznacza im konkretne zadania, sprowadzające się do akcji wybawienia z trudnej sytuacji Izraela (Wj 3,10; Sdz 6,14). Mojżesz i Gedeon w jednym i drugim wypadku wskazują na własną znikomość (Wj 3,11; Sdz 6,15) i płynącą stąd niemożność podjęcia się realizacji tak ważnej roli. Otrzymują jednak zapewnienie Bożej asystencji na przyszłość (Wj 3,12; Sdz 6,12), a następnie znak (Wj 3,12; Sdz 6,21), co stanowi niewątpliwą gwarancję powodzenia ich misji, dla Gedeona zaś dodatkowo potwierdzenie łaskowości ze strony Jahwe, do której się odwoływał (Sdz 6,17). Warto jeszcze zaznaczyć, że anioł powitał Gedeona słowami: „Pan z tobą, potężny mocarzu” (Sdz 6,12), a przerażonego uspokoił: „Pokój z tobą, nie bój się niczego” (Sdz 6,23). Wypowiedzi te przypominają pozdrowienie Maryi przez anioła: „Raduj się, obdarzona łaską, Pan z tobą” (Łk 1,28) oraz: „Nie bój się, Maryjo” (Łk 1,30). Zastanawia w obu wypadkach jeszcze inne podobieństwo: właściwe imię zostało zastąpione nowym tytułem.

Pojawienie się w Łk 1,5-38 tych aluzji do powołania Mojżesza i Gedeona skłania do bliższego przyjrzenia się obu zwiastowaniom pod określonym kątem. Ten kąt widzenia wyznacza pytanie: czy nie napotka się w nich jeszcze innych składników wzorca powołania. Schemat zwiastowania Zachariaszowi i Maryi przebiega następująco:

- widzenie anioła (1,11; 1,26-29),
- przekazanie obietnicy urodzenia dziecka z równoczesnym wyznaczeniem mu zadania odnośnie do zbawienia Izraela (1,13.16 n.; 1,31-33),
- przedstawienie trudności ze strony przyszłych rodziców (1,18; 1,34),
- wyjaśnienie tych trudności przez anioła (1,19; 1,35),
- danie znaku (1,20 n.; 1,36).

Powyższe ukazanie w planie zapowiedzi poczęcia i urodzenia Zachariaszowego syna oraz syna Maryi wszystkich istotnych cech znanego już schematu powołania, następujących jedna po drugiej, uzasadnia stwierdzenie, że Łukasz ustawił obie relacje także w ramach wzorca powołania, a nie tylko schematu poczęcia i zrodzenia dziecka. Stwierdzenie to prowokuje z kolei pytanie: dlaczego Łukasz posłużył się pewnymi starotestamentalnymi wzorcami literackimi, zważywszy że jako wychowany na literaturze greckiej mógł opracować zapowiedź przyjścia, godność oraz zadania Jana Chrzciciela i Jezusa zupełnie inaczej. Zaprezentowany jednak sposób ujęcia tych spraw pozwolił mu nie tylko zaznaczyć wielkość obu postaci, że mianowicie znajdują się one na linii owych znamienitych mężów wybranych kiedyś i powołanych przez Boga. Na zasadzie kontrastu

w stosunku do nich mógł podkreślić, że w Jezusie pojawia się prawdziwy wybawiciel ludu Bożego. Tamci jako osoby stanowili zapowiedź i typ Mesjasza oraz Jego Prekursora.

THE ANNUNCIATION TO ZECHARIAH AND MARY (LUKE 1,5-38)
AGAINST THE BACKGROUND OF THE OLD TESTAMENT LITERARY PATTERNS

Summary

The subject of the author's reflection is the annunciation to Zechariah and Mary (Luke 1,5-38) approached from the literary point of view. The author especially wants to establish, what relations there are between the structure of those events and some Old Testament literary patterns. Hence in the first part of the article the construction of the first and the second annunciations is presented, and at the same time it is stressed, that Luke has shown them in a similar way. The second part of the article is devoted to a discussion of two Old Testament literary patterns: the promise of having a child, and the calling, with a specification of the latter's basic elements. It turns out that both these patterns can be reduced to the same items: contact with God, presentation of the task, difficulties in fulfilling the task, consolidation, and sign from God. The last fragment of the article points to and accounts for the fact, that Luke, working on 1,5-38, has used not only the Old Testament pattern of the promise of having a child, but also the pattern of calling, especially that of Moses (Exod. 3,1-12) and Gideon (Judg. 6,11-24).